

Páris, 1859. április 1.

TELEKI LÁSZLÓ KOSSUTHNAK A NAPOLEON HERCEGGEL
KÖZÖLT NYILATKOZATRÓL.⁶³

Sk. levél. O. L., N. M. Kossuth-ir.

Kedves tisztelt barátom,

Köszönöm szíves jó soraidat. Lelkemre hatottak. Mély megilletődéssel olvastam irántam őszinte baráti indulatod kijelentését. Látom, hogy elvekben is megegyezünk, valamint abban is, hogy mindennek fölébe helyezzük a hazát. Soha sem óhajtottam volna inkább, mint most teszem, nem csak barátod, frigyese is lenni, soha ennek nem csak célszerűségét, de lehetőségét is szembeszökőbben nem láttam magam előtt mint most. Fölszollitasz erre és én akarom. És még is a legnagyobb lelki fájdalommal intézem hozzád e sorokat. Őszintén kell szóllanom; megengeded, tudom. Én igen kártékonynak tartom ügyünkre, magadra, mindnyájunkra nézve azt a memorandumot, mit Kiss által velem közöltél. Minden lehetőt elkövettem volna, miszerint meggyőzzelek arról, hogy nem kell beadni — s ime mielőtt időm lett volna ehhez hozzá fogni, mielőtt megkísérélhettem volna, hogy Neked okaimat eléadjam, mikor még alig volt kezemenél a kérdéses irat, már Irányi és Szarvady eljártak a dologban, gondoskodtak arról, hogy arra nézve a vitatkozásnak ne lehessen többé tere; beadták a piémonti kormánynak az iratot. Tudom, hogy azzal nyugtatják ők meg magokat, miszerint amaz irat nem diplomatiiai nota, csupán tudomásul és értesítőül szolgál. Szerintem még is megszire terjedhetnek annak rossz következései.

Ezen iratnak az a hibája is van szerintem, hogy idő előtti. Hiszen mikor még nincs alap, mire feszegezzük a' bizonytalan jövőt, mondva másoknak, hogy mi így vagy így teendünk azon esetre, ha ők így vagy így lépendnek föl? Azt mondhatják reá az illetők: hiszen mi még ilyes dolgokról komolyan nem is gondolkoztunk, tehát ezen iratot melly csak hypothesiseken alapszik, nem is vehetjük tekintetbe. De hát ez, elismerem, nem lényeges oldala a dolognak.

Azon három pont a' miben központosítottad véleményedet és elhatározásodat, az a *lényeges*. A harmadikra nézve én is egyetértek Veled; én is azt hiszem és vallom, hogy mikor annak ideje eljövend — ha valaha eljövend — csak is ilyen alapon lehet alkudni. Erre nézve bámulatos, hogy majdnem szórul szóra ugyan azokat mondtam Klapkának, miket te, mikor nem positívumokról, hanem lehető eventualitásokról beszéltem vele. — De a két első pont előhozatala ugyan mire volt? Értem a felelősséget, melly kitünő helyzetetnél fogva terheli személyedet; roppantnak ismerem el azt. De hát ennek nem vala-é teljesen mefelelve, ha azt mondtad volna: mikor an-

⁶³ Az Ir. Em. I. köt. 178—180. II-on tartalom szerint tárgyalva.

nak ideje eljövend, hogy alku történjék, tudni akarom az alkut, bíró akarok lehetni benne, 's ha ezt nem akarnák, akkor én nem csak nem pártolnám, sőt ellenezném s akadályoznám is, hogy a kérdéses, hazánk ügyére nézve olly fontos irányban, bármi lépések történjenek. Mire kell ennél több, midőn minden a' mi ezentúl több, hidd el nekem, azok részéről kik téged nem ismernek, csak személyességekre vitethetik vissza igen könnyen? Hát még a többi? Mikor arról beszélsz, hogy mit fognál tenni azon esetre, ha föltételeid nem fogadtatnának el? Oh! az reám igen fájdalmas hatással volt. Mit? ha valami alku történék ügyünkre nézve, kedvező, olyan mitől föltámadást reményelhetnénk, nemzetünk szebb jövőjét — olly garantiák mellett, mikben te is megegyeznél, miket teljeseznek itélnél, te elleneznél mindent — mindent, inkább nem akarnád hogy bármi is történjék hazánk ügye mellett, sem hogy a te vezényleted nélkül történjék vagy úgy történjék, hogy nem te szállítottál föl első az alkura? Képes volnál oda működni, hogy az angol az osztrákkal tartson? Nem, az nem lehet! Világosíts föl kérlek erről. Tudom, hogy nem ez volt szavaidnak értelme, de nem adhatok be olly iratot, melly így is értelmezhető. Könyörgök irj nekem erről, nyugtass meg! Hidd el, senki sem óhajt inkább téged a közdolgok élén látni, mint vezetőt, mint én. De igazán, kedves barátom, a kérdéses memorandum arra nézve nem czélszerű mód. Megbocsátsz reményilem őszinteségemnek. A legtisztább egyszerűet 's barátság szól belőlem. Ha csalatkozom, az megbocsátható hibája belátásomnak, világosíts föl. Irj kérlek mentül előbb. Bocsáss meg, ha zavartan s olvashatatlanul irtam, kedélyem s idegeim igen izgatott állapotban vannak.

Vagyok változatlanul s igazán hived

T. LACZI

Majd irok ismét néhány nap mulva.

21.

London, 1895. április 2.

KOSSUTH SZÁRVADYNAK A CAVOURRAL FOLYTATOTT
BESZÉLGETÉSÉRŐL ÉS MAZZINIVAL VALÓ
ÖSSZEKÖTTETÉSÉRŐL.

Sk. fogalmazvány; O. L., N. M., Kossuth-ir.

Barátom,

Mart. 30.-kai 13. számú levele csak tegnap érkezett. Késett a posta az éjjeli vihar miatt. A belső boríték sértetlen volt. De a külsőt correspondense nem ragasztotta be jól. Felvált a ragasz s *nyitva kaptam*. Figyelmeztesse correspondensét.

Jelentését úgy valamint az eljárást melyre vonatkozik nagyon köszönöm. Általában véve helyes vágásba van vezetve a dolog.